

Проведений аналіз контенту освітніх сайтів та популярних відео-платформ виявив суттєвий дефіцит якісних відео-екскурсій до місць праці, адаптованих для дітей дошкільного віку. Наявні матеріали часто не враховують вікові особливості дошкільників, містять складну термінологію або надмірний обсяг інформації.

Перспективним напрямком подальших досліджень є розробка методичних рекомендацій щодо створення відео-екскурсій для дошкільників та створення таких екскурсій, які вихователі зможуть використовувати у своїй роботі.

Список використаних джерел

1. Дубовик Ю. Педагогічні умови поглиблення уявлень дошкільників про професійну діяльність дорослих. *Педагогічні науки*. 2021. №78. С. 53 - 56. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2021.78.249804>.
 2. Літченко О. Вирушаємо на Марс, або Віртуальна екскурсія в дитячому садку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2023. № 1. С. 27-31.
- Сторож В.В. Віртуальна екскурсія як сучасна форма роботи з дітьми дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. №1 (45). С. 159-164.

УДК: 37.018.1.015.311-053.4

Єрмоєнко Є.Є.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Науковий керівник – к.п.н., ст викл. **Фазан Т.П.**

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлюється вплив сімейного виховання на формування особистості дитини дошкільного віку. Розкрито особливості виховного впливу родини як ключового соціального інституту. Проаналізовано моделі сімейного виховання. Рекомендовано перелік практик та методик, використання яких сприятиме гармонійному розвитку особистості дошкільника в умовах сім'ї.

Ключові слова: сім'я, батьки, діти дошкільного віку, сімейне виховання.

Постановка проблеми. Прогресивні зміни у вихованні дітей, які відбуваються наразі в суспільстві, стають все більш актуальними. Деякі батьки не відчують різниці між «правильним» і «неправильним» вихованням, та розміром тих незворотних наслідків, які вони несуть через свій поганий приклад та неготовність до виховання дитини. Батьки мають розуміти, що забезпечувати всі умови для первинної соціалізації дитини - це їх прямий обов'язок, оскільки вони несуть повну відповідальність за її виховання, розвиток та збереження здоров'я. Всі люди на планеті індивідуальні, а отже і сім'ї мають свою певну унікальність пов'язану з ритмом життя, релігією, упередженнями та цінностями які стовідсотково значною мірою впливають на процес формування особистості дитини дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень. В працях класиків педагогіки та психології (Л. Виготський, Я. Коменський, Д. Локк, А. Макаренко, І. Песталоцці, В. Сухомлинський та К. Ушинський) - відображені проблеми виховання дітей

в сім'ї. Теоретичним і практичним аспектам виховання дітей присвячено багато праць вітчизняних (Л. Алексєєва, І. Бех, З. Зайцева, О. Киричук, С. Максименко, М. Стельмахович, М. Фіцула та ін.) і зарубіжних (А. Адлер, К. Аронс, Р. Ноттебаум, Є. Россберг, Б. Салліван, Р. Скіннер та ін.) учених.

К. Ушинський розуміє сімейне виховання як цілеспрямований процес формування «людини в людині». Саме виховання має готувати людину до праці та життя. На його думку, сутність морального виховання в сім'ї не в кодексі правил поведінки, а в тому, щоб створити внутрішню спрямованість людини. З цього випливає, що першим і основним завданням сімейного виховання К. Ушинський вважає підготовку людини до життя. У «Книзі для батьків» А. Макаренка піднімає питання складних проблем сімейного виховання, шляхи їх вирішення. В. О. Сухомлинський наголошує, що найважливішим у сімейному вихованні є виховання поваги до батька і матері. Він високо підносить уміння дітей дорожити честю сім'ї, тим первинним середовищем, де людина вчиться творити добро.

Мета статті – проаналізувати вплив сімейного виховання на формування особистості дитини дошкільного віку, визначити основні чинники сімейного середовища, що сприяють гармонійному розвитку дитини, і запропонувати ефективні підходи до оптимізації виховного процесу в родині для забезпечення соціального, емоційного та морального становлення особистості дошкільника.

Виклад основного матеріалу. Сім'я - це фундамент особистості. Саме в сім'ї закладаються життєві принципи, моральні цінності та формується ставлення до себе й інших. Від сімейного виховання залежать майбутні успіхи чи труднощі в дорослому житті. За словами В. О. Сухомлинського: «Сім'я - це перше джерело, з якого бере свій початок потужна ріка емоцій і переконань» [3].

За час повномасштабного вторгнення, можна побачити багато кризових явищ в сім'ях, які впливають як на подружжя, так і взаємини дитини з дорослим. Відбуваються великі зміни в політиці, через стрес падає народжуваність, збільшується кількість одиноких танеповних сімей. Всі ці фактори призводять до труднощів особистісного розвитку людини і недостатку будь-яких моральних та фізичних сил на нормальне виховання дітей.

Вагоме значення у вихованні дитини має сім'я, оскільки вона формує характер, цінності, моральні упередження, розвиває емоційну сферу дитини, виховує свідомість та повагу до всіх оточуючих. Заклад дошкільної освіти не несе такого впливу, бо у сімейному вихованні є люди різного віку, статі та набутого досвіду який вони готові передавати та завдяки цьому навчати своє чадо. Звертаючись до молодих батьків, В. О. Сухомлинський наголошував, що дитинство є ключовим етапом у житті людини, коли формується базове розуміння добра і зла, справедливості й несправедливості, щирості та лицемірства, краси і потворності. Яскрава уява, розвинена емоційна пам'ять та полярність у сприйнятті людських вчинків роблять вплив батьків на дитину особливо ефективною у цей період [3, с.115].

Будь-якій дитині для повноцінного розвитку найнеобхіднішим є материнська і батьківська любов та зв'язок між ними. Якщо у малечі немає батьків, то рівень соціалізації падає, бо у неї існує потреба в співробітництві з дорослими для засвоєння певного соціального досвіду.

Педагог С. Ярмолицька наголошує на тому, що важливу роль у розвитку особистості дитини дошкільного віку відіграє мати, яка дбає про задоволення її базових потреб, таких як їжа, відпочинок і чистота. Однак цього недостатньо для повноцінного психічного розвитку. Матері важливо встановити доброзичливі, емоційно-позитивні та стабільні відносини з дитиною, які є основним засобом передачі суспільного досвіду через педагогічно доцільний вплив [5, с.24].

Маленька дитина поглинає все, що відбувається навколо неї - і добре, і погане, корисне й шкідливе. Вона, як дзеркало, відображає все, що відбувається в сім'ї, у взаєминах між батьками. Саме тому так важливо створити сприятливе сімейне середовище, де є багато посмішок і пісень матері, серйозних розмов та гумору, ніжних дотиків і батьківської любові, спокійних бесід із дитиною. Важливість психологічного клімату полягає не тільки в його наявності, а й у сприянні гармонійному розвитку особистості, який значною мірою залежить від середовища, у якому дитина зростає і залучається до різних видів діяльності. Лише в позитивному психологічному кліматі таке середовище стає ефективним інструментом формування особистості та основою для розвитку гуманних стосунків [4].

Велике значення у сімейному вихованні відіграє стиль виховання. Вчені виділяють чотири типи виховання: демократичний, авторитарний, ліберальний, індиферентний.

1. Демократичний стиль виховання відзначається поєднанням високих очікувань і турботливого ставлення до дитини. Батьки, які обирають цей підхід, підтримують дитину, приділяють увагу та допомагають розвивати навички самостійності, надаючи можливість дитині приймати рішення в межах визначених правил.

2. Авторитарний стиль виховання – це жорсткі вимоги та низький рівень емоційної підтримки. Батьки, які використовують цей стиль, контролюють поведінку дитини за допомогою строгих правил і наказів. Вони майже незважають на почуття дитини, встановлюють жорсткі обмеження і часто вдаються до покарань.

3. Ліберальний стиль виховання передбачає низький рівень контролю з боку батьків. У цьому випадку вимоги до дитини мінімальні, а дисципліна є слабкою або відсутньою. Батьки часто дозволяють дитині самостійно визначати межі своєї поведінки, не наполягаючи на дотриманні встановлених норм.

4. Індиферентний стиль виховання це про відсутність будь яких вимог і емоційної уваги до дитини. Батьки, які дотримуються цього стилю, не висувають до дитини очікувань і рідко забезпечують необхідний рівень підтримки, залишаючи її наодинці з власними потребами та викликами життя [1, 2].

Сімейне виховання, як ми вже визначили, має великий вплив на розвиток дитини, тому батькам важливо використовувати ефективні методи, які сприяють гармонійному становленню особистості дошкільника. Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу можемо узагальнити практики та методи, рекомендовані для створення сприятливого виховного середовища:

- Емоційна підтримка є основою для формування довіри та впевненості у дитині. Батьки можуть забезпечити її через: вербальне вираження любові; не тільки фізична, але й емоційна присутність не менш важлива; демонстрація того, що вона буде любима незалежно від досягнень або «хорошої» поведінки. Емоційна підтримка формує у дитини відчуття власної значущості, а це дуже важливо для її психологічного благополуччя.

- Сумісна діяльність могла б допомогти дитині відчувати себе частиною родини та розвивати її навички соціальної взаємодії. Ви можете банально залучати дитину до простих завдань, таких як сервірування столу, складання іграшок, поливання рослин, читання книжок або малювання разом.

- Емоційний інтелект допомагає дитині розуміти свої емоції та адекватно реагувати на почуття інших. Для того, щоб навчити дитину розпізнавати емоцій, батьки можуть описувати свої почуття або емоції дитини, наприклад, «Я бачу, ти засмучений. Давай поговоримо про це». Можна грати в ігри зі створеними ситуаціями, де дитина повинна визначити емоційний стан персонажів.

- Заохочення позитивної поведінки дитини допомагає формувати здорову самооцінку. Похвала за конкретні досягнення чи зусилля, наприклад: «Молодець, ти сам склав іграшки!» Матеріальне заохочення не є основним методом, але як іноді допустимий стимул (наприклад, спільна поїздка в парк чи маленький подарунок). Також важливо час від часу визначати прогрес дитини, як її навички чи досягнення покращилися, акцентуючи увагу на її розвитку.

- Батькам важливо підтримувати відкритий діалог з дитиною, щоб розуміти її потреби та думки. Можна обговорювати події дня, навіть якщо насправді важливого нічого не відбулося або проводити спільні вечори, прогулянки та використовувати маленькі сімейні традиції.

Насправді, реалізація цих звичайних практик і методів у сімейному вихованні дозволить батькам забезпечити гармонійний розвиток дошкільника, сформувавши в нього почуття впевненості, довіри та бажання спілкуватися.

Сімейне виховання відіграє вирішальну роль у формуванні особистості дитини дошкільного віку. Саме в сім'ї закладаються основи моральних цінностей, емоційної стійкості та поведінкових моделей, які визначають подальший розвиток дитини. Доброзичлива атмосфера, підтримка, увага до потреб малюка, емоційна близькість між батьками та дітьми - це ті ключові чинники, які сприяють гармонійному становленню особистості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сімейне виховання є фундаментом, на якому будується майбутнє дитини, впливаючи на її поведінку, цінності та життєві орієнтири. Ефективна взаємодія батьків із дитиною, педагогічна доцільність впливу та емоційна підтримка створюють необхідні умови для формування гармонійної, самодостатньої та соціально адаптованої особистості.

У статті висвітлено вплив сімейного виховання на формування особистості дитини дошкільного віку. Розкрито особливості виховного впливу родини як ключового соціального інституту. Проаналізовано моделі сімейного виховання. Запропонований перелік практик та методик, використання яких сприятиме гармонійному розвитку особистості дошкільника в умовах сім'ї.

Список використаних джерел

1. Педагогіка сімейного виховання : підручник. Вид. 3-тє, доп., перероб. / Л.М. Маценко. – Київ : ЦП «Компринт», 2019. – 376 с.
2. Педагогіка сімейного виховання: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта / уклад.: Н. М. Манжелій. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2021. 72 с.
3. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Т.5. К.: Рад. шк., 1977. 263 с.
4. Токарева Л. Д., Ладивір С. О. Сім'я як простір виховання дошкільника. 2010. URL: <https://core.ac.uk/reader/32306640>
5. Ярмолицька С. Формування гармонійних батьківсько-дитячих відносин у родині. Психолог. 2014. № 24. С. 21–25.

УДК 159.9:316.48]:37.018.1.064-053.4

Захарченко А.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Науковий керівник – к. п. н., доц. Ковалевська Н. В.

КОНФЛІКТИ В СІМ'Ї: ВПЛИВ НА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття присвячена розкриттю особливостей впливу конфліктів у сім'ї на особистісний розвиток дитини. Визначено, що формування особистості дитини залежить від взаємин в родині, системи відносин між батьками і дітьми. Висвітлено результати досліджень сучасних вчених щодо впливу конфліктних ситуацій на формування і розвиток особистості дитини, що проявляються в емоційній незрілості, тривозі і страху.

Ключові слова: сім'я, конфлікт, діти дошкільного віку, психічний розвиток, взаємини.

Постановка проблеми. Проблема гармонійного психічного розвитку дітей дошкільного віку залишається актуальною в умовах сьогодення. Про обсяг емоційної нестабільності в соціумі, що має негативний вплив на психічне здоров'я дітей, свідчать статистичні дані. Психічний стан членів родини, взаємини дошкільника з дорослими, соціальним оточенням, а також сприйнятливність дітей до хворобливих станів – саме на ці аспекти, як ключові, у вирішенні проблеми погіршення емоційного стану дітей найчастіше звертають